

Monument voor de hereniging nog ver weg

Geen duidelijkheid over ontwerp en financiering

Achtergrond - 10 november 2008

(10 november 2008) Monumenten die herinneren aan de roerige moderne geschiedenis van Duitsland, zorgen altijd voor beroering. Lange tijd leek het geplande monument voor de Duitse eenheid hier een uitzondering op te vormen. Maar negentien jaar na de val van de Muur blijkt ook dit project weg te zakken in een moeras van meningsverschillen.

“Nog helemaal niets is duidelijk. Geen ontwerp, geen financiering, niets.” De voormalige Oost-Duitse dissident Rainer Eppelmann velt tegenover het Duitse persbureau dpa een hard oordeel over de voortgang van het project.

“Dit biedt ons een goede kans serieus na te denken over ons verleden, maar we doen er helemaal niets mee”, aldus Eppelmann die de landelijke stichting voor de verwerking van der SED-dictatuur voorziet. “Een breed debat over het monument komt juist de psychologische eenheid van de Duitsers ten goede.”

Dezelfde nobele argumenten hanteerde de Bondsdag een jaar geleden toen het besluit voor het monument was genomen. In 2000 verwierp het Duitse parlement een dergelijk voorstel, omdat het hiervoor nog te vroeg zou zijn.

In 2006 werd het project nieuw leven ingeblazen door de Deutsche Gesellschaft, een onafhankelijk instituut voor politieke educatie. Een van hen is Lothar de Mazière, de eerste en laatste democratisch gekozen minister-president van de voormalige DDR.

De aanvankelijke snelheid waarmee het project van de grond kwam, was verbazingwekkend gezien de controverses die andere monumenten altijd met zich meebrachten. Zo gingen aan de bouw van het Holocaustmonument in Berlijn jarenlange ruzies vooraf.

Langdurige discussies

Ook de wederopbouw of reconstructie van gebouwen die een belangrijke rol hebben gespeeld in de Duitse geschiedenis als de Frauenkirche in Dresden of het stadslot in Berlijn ontkomen niet aan langdurige discussies. Maar juist de

ervaring met deze vertragingen versnelden in eerste instantie de besluitvorming rond het eenheidsmonument.

Daarbij was ook haast geboden, aangezien een historisch beladen datum zich aandient. Geen van de betrokken partijen onderschat de zware symboolwaarde van 9 november 2009, de twintigste verjaardag van de val van de Muur. Die dag moet het monument voor de eenheid met groot ceremonieel worden onthuld.

Nu is het zelfs niet zeker of de eerste steen van het project voor die datum wordt gelegd. De Bondsregering beloofde een ontwerpwedstrijd uit te schrijven, maar heeft dit nog niet gedaan. Met die wedstrijd hoopten de initiatiefnemers het draagvlak voor het monument te vergroten. Deze procedure werd ook toegepast bij de realisatie van het Holocaustmonument, maar dit verliep allerminst tot tevredenheid van iedereen.

Eppelmanns stichting stelde begin november vorig jaar al een ontwerp voor. Een schets van de toen 25-jarige studente grafische vormgeving Bernadette Boebel uit Karlsruhe kwam als winnaar uit de bus van een zelf georganiseerde dus inofficiële ontwerpwedstrijd. Sindsdien is het stil rondom de vormgeving van het monument. "De politieke aandacht ervoor is gewoon weggeëbt", stelt Eppelmann. "Dat is jammer, zeker nu de jeugd steeds minder afweet van de Duitse deling en de DDR."

Locatie

Ook de locatie het monument leidt nog steeds tot veel commotie. In eerste aanleg was Berlijn de logische plek, aangezien daar de Duitse deling het duidelijkst zichtbaar was door de Muur. Dit tot grote ergernis van de stad Leipzig, waar in 1989 de maandagdemonstraties plaatsvonden die het einde van de DDR inluiden. Eppelmann pleit daarom voor een extra monument in de Saksische stad om ook de burgermoed van toen te herdenken.

In Berlijn bestaat grote kritiek op de plaats waar het 'hoofdmonument' moet verrijzen. Vooralsnog is de Schlossplatz middenin de stad aangewezen, waar nu nog de sokkel van het ruitersstandbeeld van keizer Wilhelm I staat.

Maar volgens critici zou dat een negatieve connotatie met zich meebrengen. Een monument voor de herwonnen Duitse eenheid op die plek waar voorheen de keizer werd herdacht, zou een nationaal-conservatieve continuïteit suggereren, die niets te maken heeft met de Oost-Duitse burgerrechtenbeweging. Zo kan het monument nooit voldoen als nationaal symbool, waar het voor is bedoeld.

Muur

Ook de omgang met de erfenis van de Muur verloopt allerminst soepel. Restanten van het bouwwerk zijn in de loop der jaren zo goed als uit het straatbeeld verdwenen. Aan de Bernauer Strasse is wel een officiële herdenkingplek gecreëerd, maar ook het ontwerp hiervan kon niet op algehele instemming rekenen. De twee roestige wanden symboliseren onvoldoende de moord op onschuldige mensen bij de Muur, zo stellen critici.

Daarnaast verwelkomt het gedenkteken en het nabijgelegen documentatiecentrum relatief weinig bezoekers - zo'n 265 duizend in 2007. Het ook omstreden Haus am Checkpoint Charlie in het centrum van de stad trekt jaarlijks meer dan drie keer zoveel geïnteresseerden, ondanks de forse entreeprijs. De centrale locatie niet ver van de Brandenburger Tor heeft met dit bezoekerssucces te maken. De Bernauer Strasse ligt niet op de geijkte toeristenroutes door Berlijn.

Bij de vijftigste herdenking van de bouw van de Muur in 2011 moet dit probleem zijn opgelost. Dan moet een omvangrijk plan zijn voltooid die de herinnering aan de Muur levend en vooral zichtbaar houdt. Het herdenkings- en informatiecentrum aan de Bernauer Strasse wordt verder uitgebreid. Een ander onderdeel is de Mauerweg, een 160 kilometer lange route voor wandelaars en fietsers langs de voormalige grens.

Of de plannen voor 2011 zijn gerealiseerd, is nog maar de vraag. Veel percelen langs de route zijn in privébezit of van de staat. In beide gevallen dienen die partijen te worden uitgekocht. De kosten voor het gehele project vallen mede daardoor veel hoger uit dan gepland, bijna 50 miljoen euro.

Sander van der Ploeg is redacteur van het Duitslandweb.

Afbeeldingen:

[DPA/Picture Alliance](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/867/monument-voor-de-hereniging-nog-ver-weg>